**Valtiovarainvaliokokunnan sivistys- ja tiedejaosto 12.05.2021/ HE 68/2021 vp**

**Opetus- ja kulttuuriministeriön kirjallinen asiantuntijalausunto HE 68/2021 vp**
**Hallituksen esitys eduskunnalle vuoden 2021 toiseksi lisätalousarvioksi**

Freelance-taiteilijoille sekä muille itsensä ja mahdollisesti muitakin työllistäville taiteen ja kulttuurin alan ammattilaisille on vuonna 2020 jaettu Taiteen edistämiskeskuksen (Taike) kautta yhteensä 17,5 miljoonaa euroa valtion lisärahoitusta kaikkiaan 110 miljoonan euron suuruisesta valtion lisärahoituskokonaisuudesta. Määräraha on jaettu Taiken kautta, koska virkamiehillä ja toimikuntien luottamushenkilöillä on taiteenalakohtaista osaamista, jonka ansiosta on pystytty tekemään tukea myönnettäessä tapauskohtaista harkintaa hakijoiden hakemuksissaan ilmoittamien tietojen pohjalta.

Hakemuksia Taiteen edistämiskeskukseen tuli vuonna 2020 yhteensä noin 11 800 ja myönteisiä päätöksiä tehtiin yhteensä noin 5 200. Myönteisistä päätöksistä 161 koski toiminimiä. Tuki myönnettiin 3000, 4000 ja 8000 euron suuruisina apurahoina tai avustuksina (toiminimet) taiteen ja kulttuurin alan ammattilaisten, taiteilijoiden, ammatinharjoittajien sekä muiden kulttuurin toimialan henkilöiden työskentelyedellytysten turvaamiseksi. Eniten apurahoja on haettu ja myönnetty musiikin alalle. Hakemusten käsittelyaika on vaihdellut 3–5 viikkoon, mitä voi pitää asianmukaisena suuriin hakemusmääriin nähden.

Parhaillaan Taiteen edistämiskeskuksessa on käynnissä vuoden 2021ensimmäisessä lisätalousarviossa taiteen ja kulttuurin alan henkilöille ja toiminimille kohdennetun 14 890 000 miljoonan euron koronatukipaketin käsittely. Hakemuksia Taiteen edistämiskeskukseen tuli yli 8000. Lisäksi hallituksen esityksessä vuoden 2021 toiseksi lisätalousarvioksi kohdennetaan 64,8 miljoonaa euroa jaettavaksi Taiteen edistämiskeskuksen kautta apurahoina ja avustuksina kulttuurin alan ammattilaisille, toiminimille ja yksinyrittäjille. Tuki on tarkoitettu mm. työskentelyyn, oman työn suunnitteluun ja harjoitteluun. Taiken jakaman tuen kriteereihin on lisätty elementtejä, joilla kaikki toimijat tapahtumien ketjussa pystyttäisiin tunnistamaan, mukaan lukien ns. tukitoimintojen ja tekniikan parissa työskentelevät kulttuurialan ammattilaisfreelancerit. Jo vuoden 2020 hauissa tukea on myönnetty laajasti taiteen ja kulttuurin alan toimijoille ja Taike on käynyt ja käy edelleen keskustelua keskeisten järjestöjen kanssa hakukriteereistä ja prosessista. Muutoksia hakukriteereihin on tehty juuri kentältä nousseiden esitysten perusteella. Taiken kautta jaettavien tukien hakukriteerit ovat ammattimaisuus, työsuunnitelma ja koronan aiheuttamat tulonmenetykset. Työsuunnitelmaksi riittää kuvaus ammattitaidon ylläpitämisestä, kuten harjoittelusta. Hakukriteerien väljentäminen Taiken ns. perushakuihin nähden helpottaa hakijoita tilanteessa, jossa tulevan työskentelyn suunnitteleminen on haasteellista.

Koronatuen kriteereistä on viime aikoina käyty runsaasti keskustelua ja erityisesti esittävän taiteen järjestöt ovat nostaneet tulonmenetykset tärkeimmäksi kriteeriksi. Tulonmenetykset eivät kuitenkaan voi olla tuen ainoa kriteeri, koska esimerkiksi kuvataiteilijoilla tulot vaihtelevat merkittävästikin eri vuosien välillä näyttelyiden, teosmyynnin ja

teostilausten syklimäisyydestä johtuen. Vuosittaisissa toimeentulon lähteissä on eroavaisuuksia kaikilla taiteenaloilla eikä taiteellisesta työstä saatava tulo ole taiteilijoilla eikä yksinyrittäjillä säännönmukaista. Harvalla freelance-toimijalla vuodet vastaavat toisiaan eikä tulonmuodostus ole vakiomuotoinen mitattavissa oleva kriteeri. Ei myöskään ole mahdollista saada selkeyttä siitä, mikä on hakijan ansaintalogiikka, eli mistä tulot ovat kertyneet (taiteellisesta vai muusta työskentelystä). Yksin tulonmenetyksiin ja laskennallisuuteen perustuva mittaristo ei vaikuta tarkoituksenmukaiselta ja luotettavalta taiteenalojen yhdenvertaisuus huomioiden. Taike on jakanut korona-apurahoja suhteessa hakemusten määrään eli hakupaineeseen, jota mm. Suomen Kirjailijaliitto sekä Suomen Taiteilijaseura (kuvataiteen keskeisenä kattojärjestönä) pitävät yhdenvertaisimpana kriteerinä eri taiteenalojen ammattilaisten kesken. Taiteenaloja tulee kohdella yhdenvertaisesti eivätkä muiden taiteenalojen järjestöt ole kritisoineet Taiken roolia tuen jakajana.

Valtion virastona Taiteen edistämiskeskuksen päätöksissä hakijan oikeusturva (oikaisu- ja valitusmahdollisuus) on selkeä ja turvattu. Virastossa on tarvittavat avustusten haku-, päätös- ja maksatusohjelmat sekä jo resursoitu ammattitaito. Olemassa oleva järjestelmä mahdollistaa valtionavustusten hakemisen lisäksi avustuksen maksatuksen, sähköisesti toimitetut päätöskirjeet sekä valtion arkistointisäädösten mukaisen päätösten arkistoinnin, päätösten oikaisu- ja valitusmahdollisuuden ja lopuksi selvitysten toimittamisen samalle diaarinumerolle. Taiteen edistämiskeskuksessa ja opetus- ja kulttuuriministeriössä käytössä oleva sähköinen asiointi- ja hakujärjestelmä ei kuitenkaan ole joustava eikä taivu mobiiliaplikaatioksi.

Mikäli määrärahaa osoitettaisiin edelleen jaettavaksi yksityisoikeudellisille säätiöille tai järjestölle, tarkoittaisi se tuhansia erillisiä sopimuksia apurahan myöntäjän ja apurahan saajan kesken, koska yksityisoikeudellisten toimija tekee edelleen jaettavien avustusten saajien kanssa sopimuksen avustuksen käytöstä, käytön valvonnasta ja niiden ehdoista. Koska kyseessä on yksityisoikeudellinen sopimussuhde, ei hakijalla ole saman tasoista oikeusturvaa kuin valtionavustuspäätöksissä on; päätöksiin ei ole mahdollista hakea oikaisua eikä siten myöskään valittaa oikaisupäätöksestä.

Sekä vuoden 2021 ensimmäiseen lisätalousarvioon että hallituksen esitykseen vuoden 2021 toiseksi lisätalousarvioksi Taiken toimintamenomomentille sisältyy 110 000 euron määräraha määräaikaisen henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen korona-avustuksien myöntämisestä aiheutuviin lisääntyneisiin tehtäviin. Palkatun lisähenkilöstön turvin käsittelyprosessi saataneen asianmukaisessa ajassa hoidettua ja päätökset hakijoille niin nopeasti, kuin se on valtionhallintoon liittyvät reunaehdot huomioiden mahdollista.

Minna Karvonen
Johtaja

Mari Karikoski
Kulttuuriasiainneuvos